

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi vesihuollon tukemisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä maaliskuuta 2004 lähettänyt ympäristövaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi vesihuollon tukemisesta (HE 19/2004 vp) ja samalla määrännyt, että maa- ja metsätalousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto ympäristövaliokunnalle.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokunta on antanut asiasta lausunnon

(MmVL 8/2004 vp), joka on tämän mietinnön liitteenä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vesihallintoneuvos Jaakko Sierla ja vanhempi hallitussihteeri Jukka-Pekka Tolvanen, maa- ja metsätalousministeriö
- yli-insinööri Jorma Kaloinen, ympäristöministeriö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vesihuollon tukemisesta. Lain nojalla vesihuoltotoimenpiteitä tuettaisiin myöntämällä toimenpiteen toteuttamiseen avustusta tai toteuttamalla hanke valtion työnä. Ehdotetulla lailla korvattaisiin yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annettu laki.

Uuteen lakiin koottaisiin säännökset vesihuoltotoimenpiteiden tukemisesta ottaen huomioon vesihuoltolain periaatteet ja tavoitteet sekä eri tahojen vastuut vesihuollon järjestämisessä ja hoitamisessa. Tarkoituksena on suunnata valtion tuki erityisesti alueellisen yhteistyön

parantamiseen, vesihuollon turvaamiseen erityistilanteissa, vesihuollon parantamiseen maaseutuyhdyskunnissa ja haja-asutusalueilla sekä asutuksen jätevesistä ympäristölle aiheutuvan kuormituksen vähentämiseen.

Ehdotettu uudistus on myös paljolti lainsäädäntötekninen. Sillä yksinkertaistettaisiin lainsäädäntöä rakenteellisesti ja yhdenmukaistettaisiin tukisäännöksissä käytettyjä käsitteitä. Vesihuollon tukemisen periaatteista säädettäisiin nykyistä yhtenäisemmin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saamansa selvityksen perusteella ympäristövaliokunta pitää lakiesitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä.

Ympäristövaliokunta on ottanut huomioon MmV:n lausunnossaan esittämät näkökohdat ja yhtyy niihin.

Ehdotetun lain tavoitteena on edistää vuonna 2001 voimaan tulleen vesihuoltolain (119/2001) tavoitteiden toteuttamista säätämällä vesihuollon tukemisen periaatteista nykyistä yhtenäisemmin. Lailla edistettäisiin vesihuollon tukemiseen myönnettävien varojen käytön taloudellista tehokkuutta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Lain säännösten mukainen tuen kohdistaminen edistää vesihuollon alueellista kehittämistä ja verkottumista, mikä parantaa mahdollisuuksia kattaa vesihuoltolaitosten kustannukset pitkällä aikavälillä kokonaan maksuilla. Tämä on perusteltua, sillä suurin osa Suomen vesilaitoksista ja viemärlaitoksista on joko kuntien omistamia tai pieniä, asukkaiden itsensä perustamia vesihuolto-osuuskuntia, joiden taloudelliset mahdollisuudet palvelujensa laajentamiseen tai toimintavarmuuden lisäämiseen ovat hyvin rajalliset ilman valtion tukea tai maksujen merkittävää korottamista.

Lain tavoitteena on myös vesihuollon erityistilanteisiin varautumisen parantaminen, millä voidaan vähentää esimerkiksi poikkeuksellisesti kuivuudesta aiheutuvia vahinkoja ja kustannuksia. Viime vuosien poikkeukselliset kuivuusjaksot ovat osoittaneet, että vesihuoltopalvelujen toimintavarmuuden kehittämiseen on tarvetta. Laitosten verkostojen yhdistämisellä ja laitojen välisen yhteistyön lisäämisellä voidaan tehostaa sekä varautumista erityistilanteisiin että normaaliolojen vesihuollon järjestämistä.

Ehdotetun lain nojalla vesihuoltotoimenpiteitä tuettaisiin nykyiseen tapaan myöntämällä toi-

menpiteen toteuttamiseen avustusta tai toteuttamalla hanke valtion työnä. Vesihuoltoavustusten enimmäismäärä hyväksyttävistä kustannuksista voisi olla enintään 30 prosenttia tai erityisistä syistä 50 prosenttia. Valtion tuen enimmäisosuus valtion töissä voisi lain mukaan olla enintään 50 prosenttia tai erityisistä syistä 75 prosenttia toimenpiteen hyväksyttävistä kustannuksista. Nykyinen tukikäytäntö vahvistettaisiin lain tasolla.

Vesihuollon tukemiseen käytettäviä erityismäärärahoja valtion talousarviossa ovat maa- ja metsätalousministeriön pääluokan momentit 30.51.31 (Avustukset yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteisiin) ja 30.51.77 (Vesistö- ja vesihuoltotyöt) sekä ympäristöministeriön pääluokan momentit 35.10.63 (Ympäristönsuojelun edistäminen) ja 35.10.77 (Ympäristötyöt). Lisäksi vesihuoltoinvestointeja tuetaan Euroopan yhteisön rakennerahastovaroista ja niitä vastaavista valtion rahoitusosuuksista sekä työllisyysvaroista. Esityksellä ei ole vaikutusta valtion tuen kokonaismäärään.

Yhdyskuntien vesi- ja viemärlaitosinvestoinnit ovat vuosittain noin 250 miljoonaa euroa, josta valtion tuen osuus on noin 10 prosenttia. Investointien lisäksi valtio tukee erilaisia suunnittelu-, selvitys- ja tutkimushankkeita, esimerkiksi pohjavesiselvityksiä. Alueelliset ympäristökeskukset myöntävät vesihuoltoavustukset hakemusten perusteella. Momentin 30.51.31 vesihuoltoavustuksista suurin osa on myönnetty vesihuolto-osuuskuntien ja muiden maaseudun vesihuoltolaitosten vesijohto- ja viemäriverkostojen laajentamisen tukemiseen. Momentilta 35.10.63 avustuksilla tuetaan erityisesti yhdyskuntien jätevesipuhdistamoiden tehostamishankkeita sekä siirto- ja kokoojaviemärien rakentamista. Vuonna 2003 myönnettiin näiltä momenteilta avustuksia yksittäisille kiinteistöille noin 200 000 euroa edellisvuosia enemmän eli yhteensä 600 000 euroa, sillä poikkeuksellinen kuivuus vaati kiireellisiä investointeja verkostoihin liittymiseen ja kaivojen rakentamiseen.

Kiinteistökohtainen tuki

Ehdotettu laki mahdollistaisi vesihuoltoavustuksen myöntämisen myös rakennetun kiinteistön omistajalle tai haltijalle 6 §:ssä säädettyin edellytyksin. Avustusta voitaisiin myöntää vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämiseksi taikka, jos tähän ei ole edellytyksiä, kiinteistökohtaista vedenhankintaa tai jätevesien poisjohtamista varten. Edellytyksenä olisi, että kiinteistöä käytetään pysyvään asumiseen tai siihen liittyvään ja vesihuolloltaan rinnastuvaan elinkeinotoimintaan. Poikkeuksen pysyvän asumisen vaatimuksesta muodostaisivat ainoastaan kiinteistöt, joilla sijaitsee yleinen rakennus, kuten koulu tai päiväkot. Avustusta ei näin ollen voitaisi myöntää vapaa-ajan käytössä olevan tai rakentamattoman kiinteistön taikka uudisrakennuksen vesihuoltoa varten.

Käytännössä vesihuoltoavustuksia ei ole juuri myönnetty yksittäisen kiinteistön vedenhankintaa varten. Käytäntöä ei ole tarkoitus muuttaa, vaan valtion tuki suunnataan edelleen vesihuoltolaitoksen palveluihin perustuvan tai usean kiinteistön yhteisen vesihuollon aikaansaamiseksi. Lain mukainen mahdollisuus myöntää avustusta yksittäisen kiinteistön vedenhankintaan tulisi sovellettavaksi vain, jos kiinteistökohtaiseen tukeen on olemassa poikkeuksellisia syitä. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi vuosien 2002—2003 kaltainen poikkeuksellinen kuivuus.

Säännöksen nojalla voitaisiin 4 §:n mukaisien edellytysten täytyessä avustaa myös kiinteistön jätevesien käsittelyjärjestelmän saattamista vastaamaan talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla annetun valtioneuvoston asetuksen (542/2003) vaatimuksia.

Valiokunta katsoo, että haja-asutusalueiden vesihuollon kehittäminen ja vesiensuojelun edistäminen edellyttävät, että vesihuoltoavustusta voidaan edellä kuvattuun tapaan osoittaa myös yksittäisten kiinteistöjen omistajille tai haltijoille. Koska kuormituksen vähentäminen edellyttää noin 600 000 asukkaan kiinteistökoh-

taisen jätevesien käsittelyn parantamista, tarvitaan vesiensuojelutavoitteen toteuttamiseksi myös kiinteistökohtaista avustusta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoituksena on käynnistää lakiehdotukseen liittyvä selvitystyö tarpeesta ja mahdollisuudesta täydentää vesihuollon valtion tukea koskevia säännöksiä kiinteistökohtaisen tuen osalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että säännökset mahdollistavat avustuksen myöntämisen hakijoille, joille vaatimukset täyttävä vesihuollon toteuttaminen aiheuttaa kohtuuttomaksi katsottavia kustannuksia.

Hallituksen asuntopoliittisessa ohjelmassa vuosille 2004—2006 hyväksytyn linjauksen mukaan tarkoituksena on myöntää Valtion asuntorahaston korjausavustusvaltuudesta noin 3 miljoonaa euroa vuosittain vuosina 2005—2014 avustuksena haja-asutusalueiden jätevesiasetuksen vaatimusten täyttämiseksi. Avustusta voitaisiin myöntää pysyvässä asuinkäytössä oleville, pienituloisimmille kotitalouksille, joille asetuksen vaatimukset täyttävän vesihuollon toteuttaminen aiheuttaisi kohtuuttomat kustannukset. Valiokunta kiirehtii ensisijaisesti ohjelman toteuttamista tältä osin siten, että avustusta olisi mahdollista hakea jo vuoden 2005 alusta alkaen. On myös tärkeää, että avustuksia koskevaa tiedotusta järjestetään riittävästi.

Lisäksi tulee varmistaa vesihuoltohankkeiden riittävän rahoituksen turvaaminen. Tämä on perusteltua vesiensuojelun edistämiseksi, sillä haja-asutuksesta peräisin oleva vesistöjen fosforikuormitus on arviolta puolitoistakertainen täämistä tulevaan kuormitukseen verrattuna. Momentin 35.10.63 (Ympäristönsuojelun edistäminen) määräraha on vuosina 2003 ja 2004 ollut 1 673 000 euroa, kun vuonna 2002 määräraha oli 5 273 000 euroa. Määrärahaa tulee korottaa, tai saattaa avustustaso muutoin entiselle tasolle.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

YmVM 8/2004 vp — HE 19/2004 vp

Helsingissä 5 päivänä toukokuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Pentti Tiusanen /vas	Heikki A. Ollila /kok (osittain)
jäs.	Susanna Haapoja /kesk	Eero Reijonen /kesk
	Hanna-Leena Hemming /kok	Säde Tahvanainen /sd
	Tuomo Hänninen /kesk	Satu Taiveaho /sd
	Antti Kaikkonen /kesk	Ahti Vielma /kok
	Inkeri Kerola /kesk	Pia Viitanen /sd.
	Kari Kärkkäinen /kd (osittain)	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.